

Особливості перекладу аграрної літератури та загальні принципи щодо перекладу термінологічних запозичень галузі рослинництва

На сьогоднішній день потреба використання науково-технічної літератури зростає, тому необхідно приділяти більше уваги її перекладу. З точки зору лінгвістики, характерні особливості науково-технічної літератури поширюються на її стилістику, граматику та лексику. При перекладі даної літератури основна мета – зрозуміло та точно донести до читача інформацію, закладену в тексті. Це досягається логічно-обґрунтованим викладенням фактичного матеріалу без вираження емоційності (експліцитно). Стиль науково-технічної літератури можна визначити як формально-логічний.

Аграрна література належить до науково-технічної літератури. Але, оскільки дослідження особливостей саме аграрної літератури донедавна не представляло інтересу для сучасних перекладознавців, наукових лінгвістичних приць з цього питання недостатньо. З огляду ж на приналежність аграрної літератури до науково-технічної, можливо стверджувати, що для аграрної літератури притаманними є характеристики науково-технічної літератури, що детально будуть розглядатися нижче.

Даний тип текстів агрономічного спрямування має ряд граматичних особливостей. В даній літературі займають особливе місце тексти, які орієнтовані не стільки на носія певної мови, стільки на представника певної професійної групи (в даному випадку, агрономи) з певними екстралінгвістичним значенням. Найбільш типічною ознакою агрономічної, та й взагалі науково-технічної літератури, є насиченість текста термінами та термінологічними словосполученнями, а також наявність лексичних конструкцій та скорочень. Однією з важливих вимог відносно адекватності перекладу є вимоги щодо вибору перекладачем простих, не відволікаючих від змісту синтаксичних конструкцій письмового мовлення. Коли стиль автора нейтральний, тоді враховується лише предмет повідомлення, а не спосіб викладу [1: 57].

Характерною особливістю стилю агрономічної літератури є його інформативність (змістовність), логічність (послідовність, чіткий зв'язок між основною ідеєю та деталями), точність та об'єктивність, стислість та зрозумілість. В даних текстах наявне використання мовних засобів, які сприяють задоволенню потреб даної сфери (аграрної).

Під аграрним терміном розуміється емоційно-нейтральне слово (словосполучення), яке передає назву чітко визначеного поняття, яке відноситься до аграрної сфери. Термінологічна лексика дає можливість найбільш точно, чітко та економно викладати зміст даного предмета та забезпечує правильне розуміння даного тексту. В аграрній літературі терміни несуть основне семантичне навантаження, займаючи головне місце серед інших загальнолітературних та службових слів. По відношенню до синтаксичної структури англійські тексти агрономічного спрямування відрізняються своєю конструктивною складністю. Вони багаті на дієприслівникові, інфінітивні та герундіальні звороти, а також інші суто книжкові конструкції, які в свою чергу ускладнюють розуміння тексту та ставлять перед перекладачем додаткові задачі [2: 82].

Насиченість термінами є однією з основних характеристик текстів агрономічного спрямування. Термінологічній лексиці надається не більше 25 %, а основну частину лексики складають загальнонаукові, загальнотехнічні та загальноповсякденні слова. На відміну від термінів ця лексика характеризується тим, що вона не означає поняття та об'єкти аграрної сфери, а від загальноповсякденної її відрізняє те, що вона функціонує виключно в науково-технічній області, та разом з термінами визначає специфіку науково-технічного стилю.

Існує великий прошарок загальнотехнічної лексики, що також є характерним для аграрної літератури, який вирізняється порівняно високою частотністю вживання у вигляді окремих слів, словосполучень, «словесних блоків», зворотів та, нерідко, речень [3: 148]. Ця лексика використовується для текстотворення, оціночних цілей, вираження відношення особи до предмета, який розглядається. Наприклад, *to give consideration to* (розглядати), *to draw attention to* (звертати увагу на), *to refer to* (посилатись на).

Розкриття значення мовної одиниці в агрономічній термінології проходить через вміння перекладача розібратись в тексті, який перекладається, скласти загальне уявлення про складність та насичення термінології, вміння вдало підібрати переклад терміну відносно до контексту [6: 6].

Однією з характерних ознак англійського науково-технічного стилю (агрономічного) є стислість та компактність викладу матеріалу, що виражається в доволі широкому використанні еліптичних конструкцій. Невірне розуміння даного типу конструкцій може призвести до помилок при перекладі.

Даному науковому стилю притаманно широке використання множини іменників (*plants, seeds, oils, wood*) [3: 115].

Зазначені особливості науково-технічних (агрономічних) текстів мають певний вплив на комунікативний характер матеріалу, який повинен бути відтворений при перекладі. Виявлення мовної специфіки того чи іншого типу мовлення чи функціонального стилю виникає в межах специфіки теорії перекладу для визначення впливу цієї специфіки на процес перекладу, на характер та способи досягнення еквівалентності при перекладі матеріалів даного виду. Ступінь такого впливу залежить не тільки від лексико-граматичних особливостей оригіналу, але і від їх співвідношення з аналогічними явищами в мові перекладу. Хід та

результат перекладу у більшості випадків визначається тим, якими спільними та відмінними мовними ознаками наділені аналогічні види матеріалів цільової мови та мови перекладу.

У словниковому складі мови термінологічна лексика відіграє значну роль. Нові поняття у науці потребують нових слів. Тепер у розвинених мовах близько 90 % нової лексики становлять науково-технічні терміни. Останнім часом прискореними темпами розвиваються такі галузі науки, як інформатика, економіка, агрономія, ветеринарія, тощо. Це супроводжується появою нових термінів, які також приходять на зміну застарілим. Проте історія не знає випадку цілковитого оновлення будь-якої термінологічної системи. Науково-технічна термінологія характеризується відсутністю емоційного забарвлення, чіткістю, ясністю та стислістю викладу, переосмисленням загальноновживаної лексики, яке є одним з продуктивних методів утворення термінів, відсутністю ідіоматичних конструкцій та низькою частотністю вживання слів основного словникового фонду. Науково-технічну термінологію складають: велика кількість загальноновживаних слів, які окрім своїх основних значень набувають значення, які є специфічними для будь-якої галузі науки та техніки; загальнотехнічні терміни, які використовуються в декількох галузях науки та техніки; спеціальні терміни, властиві лише одній галузі наукових та технічних знань; терміни, що мають два чи більше значення в одній галузі [3: 94].

Науково-технічні терміни як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної професійної галузі науки або техніки, становлять суттєву складову науково-технічних текстів і одну з головних труднощів їх перекладу з огляду на їх неоднозначність, відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів) [5: 371].

Значну кількість науково-технічних термінів, в даному випадку у термінології галузі рослинництва, становлять латинські та грецькі запозичення, так як найбільш популярним та виправданим є шлях утворення термінів шляхом запозичення з інших мов. На різних етапах становлення суспільства терміни запозичуються з різних мов, що зумовлюється різними історичними умовами. Так, музична та комерційна термінологія провідних європейських мов є, в основному, італійського походження (легато, адажіо, анданте, банк, авізо, лоро, альпарі), театральна та поштова — французького (антракт, партер, афіша, кур'єр, бандероль), спортивна — англійського (футбол, спорт, чемпіон, ринг), сільськогосподарська, ветеринарна, фармакологічна — латинського (матиола, мезембріантемум, кардія). Тому в науково-технічній літературі з'являється поняття **термінологічного запозичення** [1: 61].

Переклад термінологічних запозичень здійснюється різними прийомами, а саме за допомогою міжмовних трансформацій — лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Задача перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому в ході процесу перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна.

Одним з найпростіших прийомів перекладу терміна є прийом **транскодування** [4: 152]. Транскодування — це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Даний прийом являється рідким винятком в практиці технічного перекладу (наприклад, *Matthiola* - *матиола*, *Apetone* — *анемона*). При перекладі способом транслітерації не слід забувати й про “фальшивих друзів перекладача”, транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до грубих викривлень смислу.

Терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу — **калькуванню** — передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфемі) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу [4: 160]. Даний прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад: *a standard key-combination* — стандартна комбінація клавіш, *рожева вода* — *rose water*.

Також переклад термінів-запозичень можливий шляхом **опису значення** [4: 165]. Такий прийом застосовується при перекладі новітніх авторських термінів-неологізмів, які подаються зазвичай в лапках. Також при перекладі термінологічних запозичень використовується трансформація емпатизації (підсилення значення слова при перекладі) та нейтралізації, що має протилежне значення від емпатизації.

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента тому чи іншому терміну, або ж коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу недоречне, можливими також є інші прийоми перекладу.

До інших трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі термінів можна віднести **конкретизацію та генералізацію** [5:192].

Конкретизація — процес, при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. При перекладі термінів також можливим є застосування прийому генералізації. **Генералізація** вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом в мові перекладу. Але вибір засобу перекладу може також визначатися контекстом, в якому функціонує дане термінологічне запозичення. Тому в даному випадку треба чітко визначити, до якого із стилів належить дана література, і на яку з верств населення вона розрахована.

Література

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. — М.: Международные отношения, 1975 — 190 с.
2. Бархударов Л.С. Контекстное значение слова и перевод // Сб. научн. тр. / Моск. пед. ин-т иностр. языков. — 1984. — Вып.238.
3. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську

мову. Частина I. – К.: Tempus, 1997. – 317 с. **4.** Карабан В.І. Посібник- довідник з перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську мову. Частина II. – К.: Tempus, 1997. – 250 с. **5.** Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. – В.: Нова книга, 2003. – 608 с. **6.** Олійник А.Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології: Автореф. дис. канд. філолог. наук: 10.02.01 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – С. 6-7.